

MUHAMMADRIZO OGAHINYNING O'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTIDAGI
O'RNI

Raximova Diyora Zafarovna

BuxDU Filologiya fakulteti 2-bosqich talabasi raximovhayotbek45@gmail.com

Annotatsiya: *bu maqolada xorazmlik shoir, tarixchi, tarjimon Muhammadrizo Ogahiy hayot yo'li, "Zubdat ut-tavorix" asarining o'ziga xos jihatlari haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *"Zubdat ut-tavorix", she'r, g'azal, nasr, tarixiy asarlar, muxammas, mustazod, tarje'band, qit'a, ruboiy, tuyuq, mulamma, chiston, muammo, masnaviy, bahri tavitl, munojot, ta'rix, qasida.*

Muhammadrizo Ogahiy iste'dodli sohibdevon shoirlardan biri. Muhammadrizo Erniyoz o'g'li Ogahiy diniy - axloqiy g'oyalarni tarannum etgan, o'zidan noyob tarixiy asar namunalarni meros qoldirgan. Shu bilan bir qatorda, janrlar taraqqiyotiga munosib hissa qo'shib, g'azal, muxammas, mustazod, musaddas, murabba, musamman, tarje'band, qit'a, ruboiy, tuyuq, mulamma, chiston, muammo, masnaviy, bahri tavitl, munojot, tarix, qasida kabi janrlarda samarali ijod qilgan.

Yurtimizda Ogahiy hayoti va ijodiga nisbatan bo'lgan qiziqish, izlanishlar yildan yilga yanada ortib bormoqda. Bu borada matnshunos va manbashunoslar ma'lum bir izlanishlarni olib borishmoqda. Ogahiy haqidagi dastlabki ma'lumotlar berilgan asar sirasiga Shermuhammad Munisning "Firdavs ul-iqbol" asarini kiritish mumkin. Muhammadrizo Ogahiyning kelib chiqishi qiyot urug'idan ekanligi, shoir yoshlik kezlarida juda ham ilmga oshno bo'lganligi, u turli olim-u ijodkorlar bilan har doim adabiy yig'inlarda bo'lishni yoqtirishini ta'kidlab o'tadi.

Shoirni Alisher Navoiyning izdoshi deyish mumkin. Alisher Navoiyga doimiy hamjihat bo'lgan Husayn Boyqaro bo'lgani singari, Muhammadrizo Ogahiyga ham Muhammad Rahimxon II adibning ijodini qo'llab - quvvatlab kelgan. Shoirning serqirra iste'dodi va yuksak mahorat egasi bo'lganligi uchun ham Muhammad Rahimxon II uni turli martabalarga ko'taradi. Bu shunday izohlanadi: "Mirobliq mansab-i oliyisig'a mansub va sadrnishinlik martaba-yi mutolisig'a mansubdurman".

Ogahiy asarlarida o'sha zamondagi ba'zi bir muammo hamda tashvishlarni aniq va yaqqol tasvirlab bergani bois, uni yuqori lavozimda ishlaydiganlar uncha yoqtirishmagan. Yana Ogahiy olomon orasida davlat ishlariga qarshi chiqib, sodir etiladigan qo'zg'olonlarini ham kelib-chiqishini aniq hamda tushunarli tasvirlagan.

Tarixnavis hisoblangan serqirra adib Ogahiy o'zining tarixiy asarlari bilan adabiyotimizda munosib o'ringa ega. Ogahiy tomonidan o'z davrida bo'layotgan nohaqliklar uning tarixiy asarlarida bayon etilgan. Ana shu voqea-hodisalarni o'zida aks ettirgan "Riyozi ud-davla", "Zubdat ut-tavorix", "Jome' ul-voq'oti Sultoniy", "Gulshani davla", "Shohidi iqbol" singari asarlari nodir asarlar sanaladi.

Ogahiy tarjima nazariyasiga ham katta hissa qo'shgan iste'dodli adibdir. Adib 19 ta asarni tarjima qilgan. Sa'diyning "Gulisto", Kaykovusning "Qobusnoma", Mirxondning

"Ravzat us-safo", Muhammad Mahdiy Astrobodyning "Tarixi jahonkushoyi Nodiriy", Zayniddin Vosifiyning "Badoe' ul-vaqoe", Mahmud G'ijduvoniyning "Miftoh ut-tolibin", Muhammad Muqim Hirotiyning "Tabaqoti Akbarshohiy", Muhammad Yusuf Munshiyning "Tazkirayi Muqimxoniy", Rizoqulixon Hidoyatning "Ravzat us-safoyi nosiriy", Husayn Voiz Koshifiyning "Axloqi Muhsiniy", Muhammad Vorizning "Zubdat ul hikoyot", "Sharhi daloliy al-hayrot", Jomiyning "Yusuf va Zulayho", Badriddin Hiloliyning "Shoh va Gado", Nizomiyning "Haft paykar" kabi pand-nasihati, ishqiy doston va ilmiy-badiiy asarlarni erkin o'zbek tiliga tarjima qilgan. Bu jarayon orqali turkiy o'lkalarning boy bo'lgan hikmat, maqol, matal va hikoyalaridan unumli foydalangan.

Ogahiyning nazm namunalari fikr va g'oyalari izchilligi bilan ajralib turadi. Ya'ni she'rlarini o'qiganimizda shoirning qalbidagi g'ashliklarni uyg'unlashib ketganini seza olamiz. Ijodiyoti faoliyatida xalqni yaxshilikka chorlaydi, o'tkir qalam sohibi, g'azal va she'rlari orqali insonning hislari, og'riqlarini yengishga yordam bera oladigan darajadagi ijodi bilan hayotning sirli yechimini his qildiradi. Yana hayoti davomida ko'rgan-kechirganlarini ochiq bayon qilib, vafosizlik, ikkiyuzlamachilik, dardsiz, vafosiz va sabr qila olmaydigan insonlardan uzoq bo'lishga chaqiradi. Ammo sofdil, mehribon, tavoze'li, adolatli va halol hayot kechiruvchilarni she'rlarida oqlaydi. Serqirra ijodkor Ogahiy naqliy xulosalar bilan birga o'quvchining qalbidan joy oladi. Shu sababli ham adib botiniy hamda majoziy ishqni tasvirlar ekan, inson komillikka erishishi uchun sof va pokdil bo'lishi kerakligini uqtiradi.

Xulosa qilib aytganda, Muhammadrizo Ogahiy o'zidan boy ma'naviy meros qoldirgan iste'dodli shoirdir. Shoir tarannum etgan mavzular asrlar osha o'z ahamiyatini yoqotgan emas. Bizning galdagi vazifamiz shoir asarlarining tadqiqi etilmagan jihatlarini o'rganish, uni ilm ahliga oshkor etishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbek adabiyoti tarixi. - T. O'z.Res.FA. Fan 2006, 220-b.
2. Ogahiy. Tanlangan asarlar. Nashrga tayyorlovchi: S.Dolimov, muharrir: G'.Karimov. - T. G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1978, 192-b.
3. Ogahiy haqida Imom Faxriddin ar-Roziy o'rta maxsus islom bilim yurti mudarrisi, Urganch tumani G'oyib ota masjidi imom-xatibi - Sobirov Mahmudjon ilmiy maqolasi .